SKLEPNI PREDLOGI GENERALNE PRAVOBRANILKE VERICE TRSTENJAK, predstavljeni 8. septembra 2009 [1]

Kazalo

I – Uvod . . . . . I - 11309

II – Pravni okvir . . . . . I - 11309

A – Pravo Skupnosti . . . . . I - 11309

B – Nacionalno pravo . . . . . I - 11310

III – Dejansko stanje in predlog za sprejetje predhodne odločbe . . . . . I - 11311

A – Dejansko stanje . . . . . I - 11311

B – Prvi predlog za sprejetje predhodne odločbe in sodba O'Byrne . . . . . I - 11312

C – Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo House of Lords . . . . . I - 11313

IV – Postopek pred Sodiščem . . . . . I - 11314

V – Trditve strank . . . . . I - 11314

VI – Pravna presoja . . . . . I - 11315

A – Prvi predlog za sprejetje predhodne odločbe in sodba O'Byrne . . . . . I - 11316

1. Prvo vprašanje za predhodno odločanje: kdaj je proizvod dan v promet . . . I - 11316

2. Analiza odgovora Sodišča na prvo vprašanje za predhodno odločanje . . . . I - 11316

a) Večstopenjski pojem proizvajalca v skladu s členom 3 Direktive 85/374 I - 11317

b) Začetek teka zastaralnega roka v skladu s členom 11 Direktive 85/374 glede na funkcionalno razlago pojma proizvajalca . . . . . I - 11319

1 – Jezik izvirnika: nemščina.

3. Drugo in tretje vprašanje za predhodno odločanje: vključitev proizvajalca v postopek, ki teče, na podlagi subjektivne spremembe tožbe . . . . . I - 11323

4. Analiza odgovora Sodišča na drugo in tretje vprašanje za predhodno odločanje . . . . . I - 11324

B – Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo House of Lords . . . . . I - 11325

1. Uvodne opombe . . . . . I - 11325

2. Nemožnost subjektivne spremembe tožbe v breme proizvajalca po poteku zastaralnega roka iz člena 11 Direktive 85/374 . . . . . I - 11326

3. Analiza premis vprašanja, ki ga je v predhodno odločanje predložilo House of Lords, in njunih posledic za uporabo Direktive 85/374 . . . . . I - 11330

a) Zastaranje v skladu s členom 11 Direktive 85/374 in subjektivna sprememba tožbe pred potekom tega zastaralnega roka . . . . . I - 11330

i) Tek zastaralnega roka v skladu s členom 11 Direktive 85/374 v primeru, kot je ta iz postopka v glavni stvari . . . . . I - 11330

ii) Možnost subjektivne spremembe tožbe v breme proizvajalca pred potekom zastaralnega roka iz člena 11 Direktive 85/374 . . . . . I - 11332

b) Posledice opredelitve dobavitelja kot proizvajalca v smislu člena 3 Direktive 85/374 . . . . . I - 11333

i) Opredelitev dobavitelja kot proizvajalca v smislu odstavka 1, prvi del stavka, oziroma odstavka 3 člena 3 Direktive 85/374 . . . . . I - 11333

ii) Posledice opredelitve dobavitelja za proizvajalca v smislu odstavka 1, prvi del stavka, oziroma odstavka 3 člena 3 Direktive 85/374 . . . . . I - 11335

4. Povzetek . . . . . I - 11338

VII – Predlog . . . . . I - 11338

I – Uvod

1. Obravnavani predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo House of Lords, zadeva razlago člena 11 Direktive Sveta 85/374/EGS z dne 25. julija 1985 o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi z odgovornostjo za proizvode z napako [2]. Predložitveno sodišče želi od Sodišča predvsem izvedeti, ali in pod katerimi pogoji je mogoče proizvajalca nekega proizvoda na podlagi subjektivne spremembe tožbe kot toženo stranko vključiti v postopek, v katerem je oškodovanec svoje pravice, ki jih ima po tej direktivi, zmotno uveljavljal proti dobavitelju proizvoda, če je bil ta postopek uveden pred potekom desetletnega zastaralnega roka iz člena 11 Direktive 85/374, predlog za subjektivno spremembo tožbe pa je bil vložen šele po poteku tega desetletnega roka.

2. Za ta predlog za sprejetje predhodne odločbe je značilno, da je High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division, kot organ odločanja na prejšnji stopnji to vprašanje za predhodno odločanje – čeprav drugače opredeljeno – že enkrat v istem sporu predložilo Sodišču in da je Sodišče nanj odgovorilo s sodbo z dne 9. februarja 2006 v zadevi O'Byrne. [3] Ker House of Lords kot pritožbenemu organu v tem sporu ni jasen natančen doseg rešitve, ki jo je podalo Sodišče, je to vprašanje predložilo Sodišču v ponovno predhodno odločanje.

2 – UL L 210, str. 29.

3 – Sodba z dne 9. februarja 2006 v zadevi O'Byrne (C-127/04, ZOdl., str. I-1313).

II – Pravni okvir

A – *Pravo Skupnosti*

3. Člen 1 Direktive 85/374 določa, da je „[p]roizvajalec […] odgovoren za škodo, ki jo povzroči napaka na njegovem proizvodu".

4. Člen 3 Direktive 85/374 določa:

„1. ‚Proizvajalec' pomeni proizvajalca dokončanih proizvodov, katere koli surovine ali sestavnega dela ali vsako osebo, ki se s svojim imenom, blagovno znamko ali drugim razlikovalnim znakom na proizvodu predstavlja kot njegov proizvajalec.

[…]

3. Če proizvajalca proizvoda ni mogoče identificirati, se vsak dobavitelj proizvoda šteje za proizvajalca, razen če v razumnem času obvesti oškodovanca o identiteti proizvajalca ali osebe, ki mu je proizvod dobavila. Enako velja za uvožen proizvod, kadar na njem ni navedene identitete uvoznika v smislu odstavka 2, četudi je ime proizvajalca navedeno.“

5. Člen 11 Direktive 85/374 določa:

„Države članice v svoji zakonodaji določijo, da pravice, ki jih ima oškodovanec po tej direktivi, prenehajo po izteku 10 let od dne, ko je dal proizvajalec dejanski proizvod, ki je povzročil škodo, v promet, razen če je oškodovanec v tem času sprožil sodni postopek zoper proizvajalca.“

B – *Nacionalno pravo*

6. Združeno kraljestvo je Direktivo 85/374 preneslo z delom I Consumer Protection Act 1987 (zakon o varstvu potrošnikov), ki je začel veljati 1. marca 1988.

7. Poleg tega je bil s tem zakonom k Limitation Act 1980 (zakon o zastaranju) dodan nov oddelek 11A, katerega odstavek 3 določa:

„Tožbe na podlagi tega oddelka ni več mogoče vložiti po poteku desetih let od upoštevnega dneva […]; učinek tega odstavka je prenehanje pravice do vložitve tožbe po poteku zgoraj določenega desetletnega roka, ne glede na to, ali je ta pravica do vložitve tožbe zapadla ali ne in ali so roki, določeni s predpisi, poznejšimi od tega zakona, začeli teči ali ne.“

8. Subjektivna sprememba tožbe je v skladu z oddelkom 35 Limitation Act 1980 v okviru postopka, ki teče, po poteku zastaralnega roka načelno prepovedana. Izjemoma lahko procesnopravne določbe sodiščem omogočijo, da dajo soglasje k taki subjektivni spremembi tožbe po poteku zastaralnega roka.

9. Pravilo 19.5(3)(a) Civil Procedure Rules (zakon o pravdnem postopku) tako možnost subjektivne spremembe tožbe po poteku zastaralnega roka določa v primeru, da je bila tožba zmotno vložena zoper napačno osebo. Nacionalna sodišča imajo pri uporabi te določbe široko diskrecijsko pravico. Pri tem morajo upoštevati okoliščino, da tožena stranka ni več upravičena do oprostitve

zaradi zastaranja, tako da lahko predlogu za subjektivno spremembo tožbe ugodijo le, če je to pravično glede na okoliščine primera, čeprav so izpolnjeni vsi pogoji dejanskega stanu.

III – Dejansko stanje in predlog za sprejetje predhodne odločbe

A – *Dejansko stanje*

10. Nasprotna stranka v pritožbenem postopku v glavni stvari je bila kot otrok v zdravniški ordinaciji v Združenem kraljestvu cepljena s cepivom HIB, katerega proizvajalec je bila francoska družba Pasteur Mérieux Sérums et Vaccins SA, ki se je pozneje preimenovala v Aventis Pasteur SA (v nadaljevanju: APSA). Cepivo je v Združenem kraljestvu prodajala angleška družba Mérieux UK Limited, ki je hčerinska družba v stoodstotni lasti družbe APSA. Družba APSA je leta 1994 ustanovila skupno podjetje z družbo Merck Inc. Družba Mérieux UK Limited je bila preoblikovana v hčerinsko družbo tega skupnega podjetja, pozneje pa se je preimenovala v Aventis Pasteur MSD (v nadaljevanju: APMSD).

11. Cepivo, s katerim je bila cepljena nasprotna stranka v pritožbenem postopku, je bilo iz pošiljke z več enotami cepiva HIB, ki jo je družba APSA 18. septembra 1992 poslala družbi APMSD. Ta je to pošiljko prejela 22. septembra 1992 in zanjo izdani račun pravočasno poravnala.

12. Na še vedno neznan poznejši datum – verjetno med koncem septembra 1992 in začetkom oktobra 1992 – je družba APMSD del pošiljke, v katerem je bilo tudi cepivo, s katerim je bila cepljena nasprotna stranka v pritožbenem postopku, prodala Department of Health (ministrstvo za zdravje) in ga dostavila bolnišnici, ki jo je določilo to ministrstvo in ki je nato cepivo dostavila zdravniški ordinaciji, v kateri je bila 3. novembra 1992 cepljena nasprotna stranka v pritožbenem postopku.

13. Nasprotna stranka v pritožbenem postopku je pozneje dobila hude možganske poškodbe. Po njenem mnenju jih je povzročilo cepivo, ki naj bi imelo napake.

14. Nasprotna stranka v pritožbenem postopku je 2. novembra 2000 sprožila sodni postopek zoper družbo APMSD. V obrazložitvi tožbe, ki je bila vročena 1. avgusta 2001, je uveljavljala, da je cepivo proizvedla družba APMSD in da je imelo napake. Družba APMSD je v odgovoru na tožbo, ki je bil vročen 29. novembra 2001, navedla, da je zgolj prodajalec cepiva, s katerim je bila cepljena

nasprotna stranka v pritožbenem postopku. Družba APMSD je 17. aprila 2002 v odgovoru na zadevni poziv navedla, da je proizvajalec družba Pasteur Mérieux Sérums et Vaccins SA.

15. Nasprotna stranka v pritožbenem postopku je 16. oktobra 2002 sprožila ločen sodni postopek zoper družbo APSA, v katerem je zahtevala odškodnino z utemeljitvijo, da je družba APSA proizvajalec cepiva. V tem drugem postopku je družba APSA priznala, da je proizvajalec cepiva, vendar pa je uveljavljala, da je tožba zoper njo zastarala. Proizvod naj bi bil dan v promet na podlagi njene pošiljke družbi APMSD, poslane 18. septembra 1992, ki jo je ta prejela 22. septembra 1992. Desetletni zastaralni rok, ki ga določa oddelek 11A(3) Limitation Act 1980, naj bi torej potekel najpozneje 22. septembra 2002.

16. Nasprotna stranka v pritožbenem postopku je poleg tega novega postopka zoper družbo APSA 10. marca 2003 v okviru prvega postopka zoper družbo APMSD predlagala, naj se to kot toženo stranko zamenja z družbo APSA. Nasprotna stranka v pritožbenem postopku je v utemeljitev tega predloga navedla, da je ob vložitvi prve tožbe novembra 2000 zmotno domnevala, da je družba APMSD proizvajalec cepiva. Družba APSA je zoper ta predlog za subjektivno spremembo tožbe navedla, da je nacionalno pravo, kolikor po poteku desetletnega roka dopušča tako subjektivno spremembo tožbe, nezdružljivo s členom 11 Direktive 85/374. Nasprotna stranka v pritožbenem postopku to izpodbija.

B – *Prvi predlog za sprejetje predhodne odločbe in sodba O'Byrne*

17. High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division, je v teh okoliščinah prekinilo odločanje v okviru prvega, takrat še nerešenega postopka in Sodišču v predhodno odločanje predložilo tri vprašanja. High Court of Justice je predvsem zanimalo, kdaj se šteje, da je bil proizvod v primeru, kot je ta iz postopka v glavni stvari, dan v promet v smislu člena 11 Direktive 85/374 (prvo vprašanje za predhodno odločanje), ali je mogoče postopek, ki je bil zmotno uveden zoper neko drugo podjetje kot proizvajalca, obravnavati kot „sodni postopek zoper proizvajalca" v smislu člena 11 (drugo vprašanje za predhodno odločanje) in ali člen 11 pod temi pogoji dopušča subjektivno spremembo tožbe, ki jo odobri sodišče, v breme proizvajalca, če je bil zadevni postopek uveden pred potekom desetletnega roka, subjektivna sprememba tožbe pa je bila predlagana šele po poteku tega roka (tretje vprašanje za predhodno odločanje).

18. V zvezi z odgovorom na ta vprašanja je Sodišče v sodbi O'Byrne razsodilo:

„1. Člen 11 Direktive Sveta 85/374/EGS z dne 25. julija 1985 o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi z odgovornostjo za proiz-

vode z napako je treba razlagati tako, da je proizvod dan v promet takrat, ko je prišel iz postopka izdelave proizvajalca in je vstopil v postopek trženja, v katerem je ponujen javnosti, da ga uporabi ali potroši.

2. Če je tožba vložena proti družbi, za katero se zmotno šteje, da je proizvajalec proizvoda, medtem ko ga je v resnici proizvedla druga družba, načeloma nacionalno postopkovno pravo določi pogoje, pod katerimi se lahko v okviru take tožbe ena stranka nadomesti z drugo. Nacionalno sodišče mora ob presojanju pogojev, ki veljajo za nadomestitev ene stranke z drugo v posameznem sporu, zagotoviti, da se spoštuje področje uporabe *ratione personae* Direktive 85/374, kot je določeno v njenih členih 1 in 3."

C – *Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo House of Lords*

19. Po sprejetju sodbe O'Byrne je High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division, 20. oktobra 2006 ugodilo predlogu nasprotne stranke v pritožbenem postopku za subjektivno spremembo tožbe z utemeljitvijo, da je bila družba APMSD zmotno določena za toženo stranko namesto družbe APSA. Družba APSA se je pritožila pri Court of Appeal, ki je pritožbo 9. oktobra 2007 zavrnilo. House of Lords je družbi APSA dopustilo, da vloži pritožbo.

20. House of Lords mora v tem pritožbenem postopku odločiti o tem, ali je z Direktivo 85/374 združljivo, če predpisi ene države članice v primeru, kot je ta iz postopka v glavni stvari, dopuščajo subjektivno spremembo tožbe v breme dejanskega proizvajalca. To vprašanje je bilo Sodišču že predloženo z drugim in tretjim vprašanjem za predhodno odločanje iz prvega predloga za sprejetje predhodne odločbe, na katero je Sodišče odgovorilo s sodbo O'Byrne. House of Lords pa se je pri določitvi natančnega dosega poslane rešitve srečalo z občutnimi težavami pri razlagi.

21. House of Lords je v teh okoliščinah prekinilo odločanje in Sodišču v ponovno predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali je v skladu z Direktivo Sveta 85/374/EGS z dne 25. julija 1985, če zakonodaja posamezne države članice v okviru tožbe, ki zadeva uveljavljanje pravic iz direktive, dopušča nadomestitev tožene stranke z novo po poteku desetletnega roka, določenega

v členu 11 te direktive, čeprav je bila edina oseba, določena kot tožena stranka v postopku, uvedenem v času trajanja desetletnega roka, oseba, za katero se ne uporablja člen 3 direktive?“

IV – Postopek pred Sodiščem

22. Predlog za sprejetje predhodne odločbe z dne 11. junija 2008 je na Sodišče prispel 5. avgusta 2008. V pisnem postopku so nasprotna stranka in pritožnik v pritožbenem postopku v glavni stvari ter Komisija podale stališča. Na obravnavi 30. junija 2009 so stališča podali zastopniki nasprotne stranke in pritožnika v pritožbenem postopku v glavni stvari ter Komisije.

V – Trditve strank

23. Družba APSA opozarja, da Direktiva 85/374 večplastno upošteva različne interese. Direktiva naj bi kot izravnavo za nekrivdno odgovornost proizvajalca za proizvode določala nekaj razlogov za izključitev odgovornosti ter druge mehanizme varstva za proizvajalca. V zvezi s tem člen 11 določa, da pravice, ki jih ima potrošnik po direktivi, vsekakor prenehajo po izteku desetih let od dne, ko je dal proizvajalec proizvod v promet. Edina možnost za pretrganje tega roka je vložitev tožbe zoper proizvajalca v smislu člena 3. Ker je namen Direktive 85/374 popolna uskladitev točk, ki jih ureja, je opredelitev proizvajalca iz člena 3 dokončna. Glede na dejstvo, da družba APMSD ni proizvajalec v smislu člena 3, postopek, ki je bil uveden zoper družbo APMSD, ni pretrgal desetletnega zastaralnega roka. Pravice oškodovanca torej prenehajo po poteku tega roka, zato ne more še naprej uveljavljati teh pravic pred sodiščem zoper družbo APMSD kot prvotno toženo stranko ali zoper družbo APSA kot novo toženo stranko.

24. Nasprotna stranka v pritožbenem postopku v glavni stvari meni, da Direktiva 85/374 ne nasprotuje nacionalni procesnopravni določbi, v skladu s katero je dobavitelj proizvoda, zoper katerega je bila pred potekom desetletnega zastaralnega roka iz člena 11 vložena tožba, v izjemnih okoliščinah v okviru subjektivne spremembe tožbe lahko nadomeščen s proizvajalcem proizvoda, čeprav je bil predlog za subjektivno spremembo tožbe vložen šele po poteku desetletnega zastaralnega roka. Tako določbo je treba šteti za skladno z direktivo predvsem tedaj, kadar subjektivna sprememba tožbe predpostavlja, da je tožeča stranka *ab initio* hotela svoje pravice uveljavljati zoper proizvajalca in da nacionalna sodišča lahko predlog

za subjektivno spremembo tožbe zavrnejo, če zamenjana tožena stranka pred potekom desetletnega roka ni izvedela za namen tožeče stranke, da svoje pravice uveljavlja zoper proizvajalca.

25. Komisija meni, da želi predložitveno sodišče predvsem pojasnilo o tem, ali je subjektivna sprememba tožbe, ki je dopustna v skladu z nacionalnim pravom, glede na dejansko stanje iz postopka v glavni stvari združljiva z Direktivo 85/374, če oškodovanec pred potekom desetletnega zastaralnega roka svojih pravic zmotno ni uveljavljal zoper proizvajalca v smislu odstavka 1 člena 3 direktive, ampak zoper dobavitelja, ki ga je treba v skladu z odstavkom 3 člena 3 direktive šteti za proizvajalca, in je subjektivno spremembo tožbe predlagal šele po poteku tega desetletnega roka. Na to vprašanje je treba odgovoriti pritrdilno.

VI – Pravna presoja

26. Predložitveno sodišče se s predlogom za sprejetje predhodne odločbe na Sodišče obrača zaradi odgovora na vprašanje, ki ga je v okviru istega spora kot organ odločanja na prejšnji stopnji že predložilo High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division, in na katero je Sodišče odgovorilo v sodbi O'Byrne. [4]

27. Čeprav je sodba O'Byrne pravnomočna odločba Sodišča, ki ne zavezuje le predložitvenega sodišča, ampak vsa sodišča, ki odločajo v isti zadevi, je ponovna predložitev istega vprašanja v okviru istega spora dopustna. [5] V skladu z ustaljeno sodno prakso je taka ponovna predložitev lahko upravičena predvsem takrat, kadar ima nacionalno sodišče težave pri razumevanju ali uporabi sodbe, kadar Sodišču predloži novo pravno vprašanje ali kadar mu predstavi nove vidike, zaradi katerih bi Sodišče na vprašanje, o katerem je že odločilo, lahko odgovorilo drugače. [6] Pri tem je načelno nacionalnemu sodišču prepuščena presoja o tem, ali mu je že sprejeta predhodna odločba ponudila odgovor, ki mu zadosti koristi pri odločitvi, ali pa meni, da je potrebna ponovna predložitev vprašanja. [7]

28. Glede na navedeno bom v nadaljevanju najprej analizirala sodbo O'Byrne. To analizo bom nato uporabila kot izhodiščno točko za pripravo predloga odgovora na vprašanje, ki je bilo ponovno predloženo v predhodno odločanje.

4 – Navedena v opombi 3.

5 – Rengeling, H.-W., Middeke, A., Gellermann, M., *Handbuch des Rechtsschutzes in der Europäischen Union*, München 2003, člen 10, točka 87.

6 – Sodba z dne 11. junija 1987 v zadevi Pretura di Salò (14/86, Recueil, str. 2545, točka 12) in sklep z dne 5. marca 1986 v zadevi Wünsche (69/85, Recueil, str. 947, točka 15).

7 – V zvezi s tem glej Dauses, A., „P – Gerichtsbarkeit der EU", v *Handbuch des EU-Wirtschaftsrechts* (ur. Dauses, M.), P. II, točka 224 (23. dopolnjena izdaja).

A – *Prvi predlog za sprejetje predhodne odločbe in sodba O'Byrne*

1. Prvo vprašanje za predhodno odločanje: kdaj je proizvod dan v promet

29. Sodišče je v sodbi O'Byrne najprej odločalo o tem, ali je treba v primeru, v katerem proizvodno podjetje proizvod odsvoji hčerinski družbi, ki se ukvarja s prodajo in ki nato proizvod proda tretji osebi, člen 11 Direktive 85/374 razlagati tako, da je proizvod dan v promet, ko ga proizvodno podjetje izroči hčerinski družbi ali ko ga ta izroči tretji osebi.

30. Sodišče je pri odgovoru na to vprašanje za predhodno odločanje poudarilo, da je določba člena 11 Direktive 85/374, katere namen je časovno omejiti izvrševanje pravic, ki jih ima oškodovanec, nevtralna. Določitev časovnih omejitev, v katerih mora oškodovanec vložiti tožbo, mora torej ustrezati objektivnim merilom. [8]

31. V nadaljevanju je Sodišče poudarilo, da je treba šteti, da je bil proizvod v smislu člena 11 direktive dan v promet takrat, ko je prišel iz postopka izdelave proizvajalca in je vstopil v postopek trženja, v katerem je v določeni obliki ponujen javnosti, da ga uporabi ali potroši. Glede tega načeloma ostane nepomembno, da proizvajalec proizvod proda neposredno uporabniku ali potrošniku ali da je bila ta prodaja opravljena v okviru postopka distribucije, ki vključuje enega ali več dobaviteljev. [9]

32. Če pa sta proizvajalec in dobavitelj tako tesno povezana, da je zadnji dejansko vključen v postopek izdelave, potem pojem proizvajalca v smislu člena 11 direktive obsega tudi tega dobavitelja in se ne šteje, da je proizvod zgolj z izročitvijo temu dobavitelju dan v promet. Za presojo tega, ali obstaja taka tesna zveza, so pristojna nacionalna sodišča. [10]

2. Analiza odgovora Sodišča na prvo vprašanje za predhodno odločanje

33. Sodišče je v okviru odgovora na prvo vprašanje za predhodno odločanje v bistvu ugotovilo, da načelno šteje, da je proizvod dan v promet takrat, ko ga proizvajalec izroči dobavitelju. Če pa sta proizvajalec in dobavitelj tako tesno povezana, da je treba za dobavitelja dejansko šteti, da sodeluje v postopku izdelave, je treba tudi tega dobavitelja opredeliti za proizvajalca

8 – V opombi 3 navedena sodba O'Byrne, točka 26.

9 – Prav tam, točki 27 in 28.

10 – Prav tam, točka 29 in naslednje.

v smislu členov 7 in 11 Direktive 85/374. V takem primeru šteje, da je proizvod dan v promet šele takrat, ko ga dobavitelj, ki ga je treba opredeliti za proizvajalca, izroči tretji osebi.

34. Ker pojem proizvajalca, uporabljen v členih 7 in 11 direktive, napotuje na pravno opredelitev proizvajalca iz člena 3, se je Sodišče v sodbi O'Byrne pravzaprav odločilo za funkcionalno razlago pojma proizvajalca v smislu člena 3. Zaradi določitve natančnega dosega in pomena te funkcionalne razlage bom najprej predstavila različne kategorije proizvajalcev iz člena 3 in nato pojasnila, na katero kategorijo proizvajalcev se je Sodišče pri tem sklicevalo. Ponazorila bom tudi, kako se ta funkcionalna razlaga uvršča v ureditev zastaranja, ki jo določa Direktiva 85/374.

a) Večstopenjski pojem proizvajalca v skladu s členom 3 Direktive 85/374

35. Zakonodajalec je pri določitvi področja osebne veljavnosti Direktive 85/374 izhajal iz zapletenega, večstopenjskega pojma proizvajalca, ki je opisan v členu 3 in obsega štiri kategorije proizvajalcev:

(1) proizvajalec *stricto sensu*, ki proizvaja končni proizvod, katero koli surovino ali sestavni del (člen 3(1), prvi del stavka);

(2) kvaziproizvajalec, ki se s svojim imenom, blagovno znamko ali drugim razlikovalnim znakom na proizvodu predstavlja kot njegov proizvajalec (člen 3(1), drugi del stavka);

(3) uvoznik, ki v okviru svoje poslovne dejavnosti uvaža v Skupnost proizvod za prodajo (člen 3(2));

(4) dobavitelj proizvoda, če proizvajalca proizvoda – ali pri uvoženih proizvodih uvoznika – ni mogoče identificirati in če dobavitelj v razumnem času ne navede njegove identitete ali identitete osebe, ki mu je proizvod dobavila (člen 3(3)).

36. S tem, da je Sodišče v sodbi O'Byrne poudarilo, da je mogoče subjekt, ki je formalno del prodajne verige, zaradi njegove vključenosti v postopek izdelave proizvoda funkcionalno šteti za proizvajalca, se je implicitno, vendar očitno sklicevalo na kategorijo proizvajalca *stricto sensu* v smislu člena 3(1), prvi del stavka. Samo proizvajalec *stricto sensu* začne postopek izdelave proizvoda in zato lahko ta postopek oblikuje z vključitvijo drugih subjektov.

37. Funkcionalna razlaga pojma proizvajalca iz sodbe O'Byrne se torej nanaša na kategorijo proizvajalca *stricto sensu* v smislu člena 3(1), prvi del stavka, Direktive 85/374. Ta funkcionalna razlaga pojma proizvajalca nasprotno ne zadeva drugih kategorij proizvajalcev.

38. Za ugotovitev, ali dobavitelj proizvoda v posamičnem primeru funkcionalno velja za proizvajalca v smislu člena 3(1), prvi del stavka, Direktive 85/374, so pristojna nacionalna sodišča. Glede tega pa je Sodišče v sodbi O'Byrne že pojasnilo, [11] da je za presojo, ali sta proizvajalec in dobavitelj tako tesno povezana, da je treba šteti, da je dobavitelj dejansko vključen v postopek izdelave, načelno nepomembno, ali sta proizvajalec in dobavitelj različni pravni osebi ali ne. Prav tako ni pomembno, ali je proizvajalec *stricto sensu* izdal račun zadevnemu subjektu in ali ga je ta poravnal tako kot vsak drug kupec. Nepomembno je tudi, kdo je bil v nekem trenutku imetnik lastninske pravice nad proizvodi. Pomembno pa je, ali gre za podjetja, ki opravljajo različne dejavnosti proizvodnje, ali pač za podjetja, od katerih eno, ki je hčerinska družba, deluje le kot distributer ali depozitar proizvoda, ki ga je izdelala matična družba.

39. Glede na te ugotovitve je za opredelitev dobavitelja kot – funkcionalnega – proizvajalca proizvoda v smislu člena 3(1), prvi del stavka, Direktive 85/374 odločilen odgovor na vprašanje, ali je proizvajalec po izročitvi proizvoda temu dobavitelju, ki formalno sodi k prodajni verigi, *de facto* obdržal nadzor nad izročenim proizvodom. [12] Za tak primer gre predvsem tedaj, kadar dobavitelj o svojem tržnem ravnanju ne odloča samostojno, ampak sledi navodilom proizvajalca, ki ima nad njim nadzor.

11 – Prav tam, točki 30 in 31.

12 – V tem smislu tudi generalni pravobranilec Geelhoed v sklepnih predlogih v zadevi O'Byrne (navedena v opombi 3, točka 43 sklepnih predlogov), ki meni, da bi merilo moralo biti nadzor ali prepustitev nadzora nad proizvodom. Glej tudi Viney, G., Jourdain, P., *Les conditions de la responsabilité*, 3. izdaja, Pariz 2006, str. 881; Jourdain, P., „Responsabilité civile. Responsabilités spéciales. Produits défectueux", *RTD civ*. 2006, str. 331, 333.

40. Na vprašanje o predaji dejanskega nadzora nad proizvodom morajo v okviru obravnave posamičnega primera in ob izrecnem upoštevanju postopka izdelave in prodaje, ki ga je vzpostavil proizvajalec, odgovoriti nacionalna sodišča. Kljub temu ni mogoče spregledati, da ob transakcijah znotraj skupine izročitev proizvoda običajno ne pomeni izgube nadzora, predvsem če gre – kot v postopku v glavni stvari – za dobavo proizvajalca hčerinski družbi v stoodstotni lasti.

41. Če proizvajalec proizvod izroči hčerinski družbi v stoodstotni lasti, ki spada k prodajni verigi, je torej mogoče domnevati, da proizvajalec obdrži nadzor nad proizvodom toliko časa, dokler ta hčerinska družba proizvoda ne proda osebi ali subjektu, ki nista povezana s skupino. To domnevo je mogoče ovreči. Gospodarska stvarnost je vse preveč večplastna, da bi lahko brez upoštevanja konkretnih razmer potrdili, da proizvajalec ne izgubi dejanskega nadzora nad proizvodom, če tega izroči subjektu znotraj skupine. Nasprotni dokaz o izgubi nadzora, kot tudi dokaz o točnem trenutku izročitve proizvoda znotraj skupine, pa mora predložiti proizvajalec, ki pri tem ne nosi le dokaznega bremena, ampak tudi dokazno tveganje. Da proizvajalec v tej zvezi ne bi mogel iz povezav znotraj skupine, ki so za potrošnika nepregledne, pridobiti kakšne procesnopravne koristi, morajo za ta nasprotni dokaz poleg tega obstajati stroge zahteve.

42. Če nasprotni dokaz o izgubi nadzora v okviru izročitve znotraj skupine ni predložen, je treba dobavitelja, ki je hčerinska družba v stoodstotni lasti proizvajalca in ki je od tega prejel proizvod, skupaj z matično družbo šteti za proizvajalca tega proizvoda v smislu člena 3(1), prvi del stavka, Direktive 85/374.

b) Začetek teka zastaralnega roka v skladu s členom 11 Direktive 85/374 glede na funkcionalno razlago pojma proizvajalca

43. Funkcionalna razlaga pojma proizvajalca v smislu člena 3(1), prvi del stavka, Direktive 85/374 primerno upošteva izravnavo med interesi potrošnikov in interesi proizvajalcev, ki jo vzpostavlja direktiva. To se kaže predvsem v kontekstu določitve začetka teka zastaralnega roka v skladu s členom 11 te direktive, na kar se je nanašalo prvo vprašanje, ki ga je v predhodno odločanje predložilo High Court of Justice.

44. Direktiva 85/374 s pravnega vidika zastaranja določa dvojno časovno omejitev za odgovornost proizvajalca za proizvode.

45. Po eni strani člen 10(1) določa triletni zastaralni rok, ki začne teči, ko oškodovanec izve ali bi moral izvedeti za škodo, napako in identiteto proizvajalca. Čeprav je ta zastaralni rok razmeroma kratek, okoliščina, da začne teči šele takrat, ko oškodovanec izve – ali iz malomarnosti ne izve, pa bi moral – za poglavitna dejstva, ki utemeljujejo zahtevek, omogoča, da začne teči šele mnogo let po prvi uporabi proizvodov. Poleg tega je v zvezi s tem zastaralnim rokom v skladu s členom 10(2) mogoče uporabiti predpise držav članic, ki urejajo zadržanje ali pretrganje zastaralnega roka.

46. Poleg tega „spremenljivega“ triletnega zastaralnega roka člen 11 direktive določa „fiksen“ desetletni zastaralni rok, ki začne teči, ko je proizvod dan v promet, ki se lahko pretrga le, če je sprožen sodni postopek zoper proizvajalca, in ki povzroči, da pravice, ki jih ima oškodovanec po tej direktivi, prenehajo. [13]

47. Čeprav je Sodišče v sodbi O'Byrne s sklicevanjem na deseto uvodno izjavo Direktive 85/374 poudarilo, da ta desetletni zastaralni rok v interesu vseh udeležencev ustvarja pravno varnost in je v tem smislu nevtralen, se po mojem mnenju ne sme spregledati, da ima člen 11 v kontekstu celotne direktive tudi in predvsem nevtralizacijski učinek v korist proizvajalca.

48. Kot je ustrezno navedel generalni pravobranilec Geelhoed v sklepnih predlogih, predstavljenih 2. junija 2005, v zadevi O'Byrne, [14] je namen Direktive 85/374 zaščititi potrošnika s tem, da zagotavlja nekrivdno

13 – Ker pravice, ki jih ima oškodovanec po direktivi, v skladu s členom 11 prenehajo po poteku desetletnega roka, tega roka pravna teorija na splošno ne šteje za zastaralni rok, ampak za „ugasnitveni rok“, ki ga z uporabo nacionalnih pravnih pojmov med drugim opisuje kot „prekluzivni rok, ki se upošteva po uradni dolžnosti“ (Graf von Westphalen, F., *Produkthaftungshandbuch*, zvezek 2, 2. izdaja, München 1999, člen 79, točka 15), „vervaltermijn“ (Dommering-van Rongen, L., *Productaansprakelijkheid*, Amsterdam 2000, str. 92 in 93), „délai d'extinction“ (le Tourneau, Ph., *Droit de la responsabilité et des contrats*, 6. izdaja, Pariz 2006, točka 8461). Taka uporaba pojmov, razvitih za nacionalno pravo, pa v sebi skriva nevarnost, da bodo procesnopravna načela, ki so lastna tem pojmom, posredno vplivala na razlago člena 11 direktive. Poleg tega deseta uvodna izjava direktive izrecno napotuje na „enotni zastaralni rok za uveljavljanje odškodnine“. Glede na to sta Sodišče v sodbi O'Byrne (navedena v opombi 3) ter generalni pravobranilec Geelhoed v sklepnih predlogih v tej zadevi desetletni rok iz člena 11 Direktive 85/374 pravilno opredelila za zastaralni rok, pri čemer je treba ta pojem razumeti v smislu prava Skupnosti.

14 – Sklepni predlogi generalnega pravobranilca Geelhoeda v zadevi O'Byrne (navedena v opombi 3, točka 29).

odgovornost proizvajalca – čeprav z možnostmi razbremenitve – če je bila škoda povzročena zaradi napake v njegovem proizvodu. Ta opredelitev odgovornosti proizvajalca kot nekrivdne odgovornosti neposredno izhaja iz druge uvodne izjave Direktive 85/374, v skladu s katero je odgovornost proizvajalca za brezhibnost proizvoda edini način za ustrezno rešitev problema pravične razdelitve tveganja, ki je vgrajeno v sodobno tehnološko proizvodnjo. [15] To opredelitev kot nekrivdno odgovornost potrjuje analiza direktive glede na besedilo in sistematiko. Tako je škoda, za katero je treba plačati odškodnino, dosledno opisana kot škoda, ki je nastala zaradi napake na proizvodu, ne da bi se pri tem omenjalo malomarno ravnanje proizvajalca ali ravnanje, ki bi bilo v nasprotju z njegovimi dolžnostmi. [16] V tej zvezi je v skladu s členom 6 Direktive 85/374 merilo za presojo napake na proizvodu upravičeno pričakovanje potrošnika, ne pa dolžna skrbnost proizvajalcev. [17]

49. Nekrivdna odgovornost proizvajalca je časovno omejena in v skladu s členom 11 Direktive 85/374 preneha najpozneje po poteku desetih let od dneva, ko je bil proizvod dan v promet. Ta „fiksen" desetletni rok je utemeljen predvsem s tem, da nekrivdna odgovornost pomeni večjo obremenitev proizvajalca kot odgovornost v skladu z običajnimi pravili pogodbene ali nepogodbene

15 – V zvezi s tem glej le Borghetti, J.-S., *La responsabilité du fait des produits. Étude de droit comparé*, Pariz 2004, točka 434, str. 432 in 433.

16 – Glej le Taschner, H. C., „Product liability: basic problems in comparative law perspective", v *Product Liability in Comparative Perspective* (ur. Fairgrieve, D.), Cambridge 2005, str. 155, 161, ki poudarja, da člen 4 Direktive 85/374 na ravni dejanskega stanu predpostavlja le škodo, napako in vzročno zvezo, pri čemer je nepomembno ravnanje proizvajalca. Odgovornost proizvajalca naj bi bila zato „defect based", in ne „fault based".

17 – Kljub temu je vprašanje pravno-dogmatske opredelitve odgovornosti proizvajalca predvsem v literaturi z nemškega jezikovnega področja povzročilo zelo živahno pravno-znanstveno razpravo, v okviru katere za proizvode z napako ni bila predlagana samo opredelitev kot nekrivdna odgovornost, ampak tudi kot odgovornost zaradi ogrožanja, kot kombinacija različnih elementov krivdne in nekrivdne odgovornosti glede na vrsto napake in še kot mešanica odgovornosti zaradi ogrožanja in nekrivdne odgovornosti (glej le Oechsler, J. v: Staudinger, *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, 2. knjiga, Berlin 2002, Einl. zum ProdHaftG, točka 27). Tudi v drugih pravnih redih obstajajo različni odgovori na vprašanje pravne narave odgovornosti proizvajalca ob upoštevanju nacionalnih pravnih redov, pri čemer se med drugim uporabljajo pojmi kot „responsabilité quasi objective", „responsabilité mixte" (le Tourneau, Ph., *op. cit.* (opomba 13), točka 8350) ali „responsabilité de plein droit" v francoski pravni teoriji, „risicoaansprakelijkheid" (van Empel, M., Ritsema, H.A., Aansprakelijkheid voor producten, 2. izdaja, Deventer 1992, str. 53) in „risicoaansprakelijkheid met schuldelementen" (Dommering-van Rongen, L., *op. cit.* (opomba 13), str. 36) v nizozemski pravni teoriji, „objectieve aansprakelijkheid met eerbiedigend karakter" v belgijski pravni teoriji (Wuyts, D., „Productaansprakelijkheid: een Richtlijn voor (n)iets?", *TBBR* 2008, str. 3, 7). V tej razpravi pa se večinoma spregleda, da je bila z Direktivo 85/374 uvedena določba prava Skupnosti o odgovornosti, v zvezi s katero ni mogoče brez pomišljanja uporabiti pojme odgovornosti, ki so bili razviti za nacionalno pravo. Ker glede na besedilo, namen in sistematiko Direktive 85/374 krivda ni pogoj za odgovornost, je treba odgovornost, ki jo določa, z vidika prava Skupnosti opredeliti kot nekrivdno odgovornost (ustrezno Taschner, H. C., Frietsch, E., *Produkthaftungsgesetz und EG-Produkthaftungsrichtlinie*, München 1990, 2. izdaja, člen 1 direktive, točka 2. Glej tudi v. Bar, C., *Gemeineuropäisches Deliktsrecht*, zvezek II, München 1999, točka 391, ki to odgovornost zelo niansirano opisuje kot oprto na strog režim pripisovanja).

odgovornosti. Zato da ne bi bil oviran tehnični napredek,[18] da bi bila dodatna obremenitev proizvajalcev omejena in da bi se z zavarovanji omogočilo kritje tveganja odgovornosti,[19] je zakonodajalec Skupnosti menil, da je treba nekrivdno odgovornost časovno omejiti in pri tem proizvajalcem zagotoviti fiksen končni datum, ki enotno velja v vsej Skupnosti.

50. V okviru celotne sistematike Direktive 85/374 je zato treba desetletno zgornjo mejo odgovornosti proizvajalca, določeno v členu 11, obravnavati kot protiutež nekrivdni naravi te odgovornosti za proizvode. Iz tega neposredno izhaja, da prestavitev začetka teka tega zastaralnega roka nujno vpliva na izravnavo interesov med proizvajalci in potrošniki, ki jo določa direktiva. Če zastaralni rok začne teči pozneje, se ne poveča le varstvo potrošnika, ampak tudi tveganje odgovornosti proizvajalca. Če pa zastaralni rok začne teči prej, se zmanjša varstvo potrošnika in – vzporedno s tem – tveganje odgovornosti proizvajalca.

51. Zato da bi Sodišče preprečilo neupravičeno skrajšanje zastaralnega roka v breme potrošnikov, v sodbi O'Byrne pri razlagi pojma „dajanje v promet" pri določitvi dogodka, ki sproži tek roka, ni v prvi vrsti izhajalo iz proizvajalčeve fizične izročitve proizvoda drugemu subjektu, ampak iz proizvajalčevega postopka izdelave in nadzora, ki se v zvezi s tem izvaja. Pri tem se izročitev proizvoda hčerinski družbi, ki formalno spada k prodajni verigi, ne šteje za dajanje proizvoda v promet, če pomeni zgolj transakcijo znotraj skupine, zaradi katere proizvajalec ne izgubi nadzora nad proizvodom.

52. Sodišče je torej uporabilo funkcionalno razlago pojma proizvajalca v smislu člena 3(1), prvi del stavka, Direktive 85/374, da bi preprečilo, da bi zastaralni rok zaradi transakcij znotraj skupine lahko začel teči, čeprav proizvod še ni zapustil območja nadzora proizvajalca. Nasprotna rešitev bi namreč povzročila, da bi proizvajalci imeli na razpolago sredstvo, s katerim bi lahko s skladiščenjem in hrambo proizvodov znotraj skupine

18 – Čeprav proizvajalec v skladu s členom 7(e) direktive ni odgovoren za škodo, če dokaže, da raven znanosti in tehničnega napredka takrat, ko je dal proizvod v promet, ni bila taka, da bi bilo mogoče napako na proizvodu odkriti, je dokazno breme in torej tudi dokazno tveganje v zvezi s tem razbremenilnim dokazom na strani proizvajalca. Ta razlog za izključitev odgovornosti lahko v skladu s tem le deloma odpravi tveganje oviranja raziskav, ki je povezano z nekrivdno odgovornostjo za proizvode. Glede na to je v enajsti uvodni izjavi Direktive 85/374 pravilno poudarjeno, da se proizvodi s časom obrabljajo, da se razvijajo višji varnostni standardi ter da znanost in tehnologija napredujeta, zato ne bi bilo primerno, če bi bil proizvajalec odgovoren za napake svojega proizvoda neomejen čas.

19 – Zadevna pravna teorija navaja kot poglavitni razlog za določitev desetletnega zastaralnega roka v členu 11 Direktive 85/374 predvsem možnost zavarovanja tveganja odgovornosti za proizvode; glej Borghetti, J.-S., *op. cit.* (opomba 15), str. 491 in 492; van Wassenaer van Catwijck, A., *Productenaansprakelijkheid in Europees verband*, 2. izdaja, Zwolle 1991, str. 104; Kullmann, H. J., *Produkthaftungsgesetz*, 2. izdaja, Berlin 1997, str. 149.

občutno skrajšali desetletni zastaralni rok, [20] kar bi spet povzročilo motnjo v ravnovesju med interesi proizvajalcev in interesi potrošnikov, ki ga določa direktiva.

54. V okviru odgovora na ti – skupaj presojani – vprašanji za predhodno odločanje je Sodišče najprej ugotovilo, da direktiva ne določa postopkovnih mehanizmov, ki jih je treba uporabiti, kadar oškodovanec vloži tožbo zaradi odgovornosti za proizvode z napako in se zmoti glede identitete proizvajalca. Torej nacionalno postopkovno pravo določi pogoje za subjektivno spremembo tožbe v okviru take tožbe. [21]

3. Drugo in tretje vprašanje za predhodno odločanje: vključitev proizvajalca v postopek, ki teče, na podlagi subjektivne spremembe tožbe

53. Predložitveno sodišče je želelo z drugim in tretjim vprašanjem za predhodno odločanje, o katerih je Sodišče predhodno odločilo v sodbi O'Byrne, v bistvu izvedeti, ali nacionalno pravo sodiščem lahko podeli diskrecijsko pravico glede tega, da lahko postopek, ki je bil zmotno uveden zoper neko drugo osebo kot pa zoper proizvajalca, štejejo za „sodni postopek zoper proizvajalca" v smislu člena 11 Direktive 85/374 (drugo vprašanje za predhodno odločanje) in ali člen 11 v tej zvezi dopušča nacionalno ureditev, v skladu s katero je mogoče proizvajalca na podlagi subjektivne spremembe tožbe kot toženo stranko vključiti v postopek, ki je bil pred potekom desetletnega roka zmotno uveden zoper drugo podjetje, čeprav je bil predlog za subjektivno spremembo tožbe vložen šele po poteku tega roka in zoper tega proizvajalca v zvezi z zadevnim proizvodom ni bil pravočasno uveden noben drug sodni postopek (tretje vprašanje za predhodno odločanje).

55. Sodišče je tudi poudarilo, da je cilj direktive doseči popolno uskladitev glede vprašanj, ki jih ureja, in da je seznam odgovornih oseb iz členov 1 in 3 treba šteti za izčrpen. V okviru te ureditve se lahko za proizvajalca šteje druge osebe samo v taksativno naštetih primerih v členu 3. [22]

56. Glede na te ugotovitve je Sodišče sklepalo, da je na drugo in tretje vprašanje za predhodno odločanje treba odgovoriti, da v primeru, kot je ta iz postopka v glavni stvari, načeloma nacionalno postopkovno pravo določi pogoje za subjektivno spre-

20 – V tem smislu tudi generalni pravobranilec Geelhoed v sklepnih predlogih v zadevi O'Byrne (navedena v opombi 3, točka 48 in naslednje).

21 – Sodba O'Byrne (navedena v opombi 3, točka 34).

22 – Prav tam, točki 35 in 37.

membo tožbe. Nacionalno sodišče mora ob presojanju pogojev, ki veljajo za subjektivno spremembo tožbe, zagotoviti, da se spoštuje področje uporabe *ratione personae* direktive, kot je določeno v njenih členih 1 in 3. [23]

4. Analiza odgovora Sodišča na drugo in tretje vprašanje za predhodno odločanje

57. Na podlagi poglobljene analize sodbe O'Byrne sklepam, da si je mogoče odgovor Sodišča na drugo in tretje vprašanje za predhodno odločanje in zlasti zahtevo, da mora nacionalno sodišče pri presoji pogojev za subjektivno spremembo tožbe paziti na to, da se upošteva področje osebne veljavnosti Direktive 85/374, razlagati na dva popolnoma različna načina.

58. Po eni strani bi se sodba lahko razlagala v tem smislu, da lahko subjektivna sprememba tožbe – ki je dopustna v skladu z nacionalnim pravom – zadosti zahtevam Direktive 85/374, če „zamenjana" tožena stranka sodi na področje osebne veljavnosti Direktive 85/374 in je bil postopek zmotno – in torej v dobri veri – a pravočasno uveden zoper drugo podjetje kot proizvajalca, čeprav je bil predlog za subjektivno spremembo tožbe vložen šele po poteku desetletnega zastaralnega roka. Na tej razlagi očitno temelji odločba z dne 20. oktobra 2006, ki jo je sprejelo High Court of Justice in s katero je ugodilo predlogu nasprotne stranke v pritožbenem postopku v glavni stvari za subjektivno spremembo tožbe. Tudi House of Lords se očitno pretežno nagiba k tej razlagi.

59. Čeprav je ta prva razlaga združljiva z besedilom izreka, sodba O'Byrne po mojem mnenju vsebuje več indicev za to, da je Sodišče v njej prišlo do nasprotnega sklepa.

60. V prid tej drugi razlagi govori celostna analiza sodbe O'Byrne ob posebnem upoštevanju preoblikovanja drugega in tretjega vprašanja za predhodno odločanje s strani Sodišča. Ti vprašanji je Sodišče združilo v eno in nanj odgovorilo v tem smislu, da se pogoji za subjektivno spremembo tožbe načelno določijo v skladu z nacionalnim pravom, da pa nacionalna sodišča pri presoji pogojev za tako subjektivno spremembo tožbe ne smejo razširjati področja osebne veljavnosti direktive.

61. Sodišče je s tem napotilom na dolžnost upoštevanja področja osebne veljavnosti Direktive 85/374 v okviru odgovora na drugo vprašanje za predhodno odločanje izključilo,

23 – Prav tam, točka 39.

da bi se postopek, ki je bil zmotno uveden zoper drugo podjetje kot proizvajalca, lahko obravnaval kot „sodni postopek zoper proizvajalca“ v smislu člena 11, saj bi to nakazovalo, da bi bilo podjetje, ki ne spada pod pojem proizvajalca v smislu člena 3, ob neupoštevanju področja osebne veljavnosti Direktive 85/374 opredeljeno za proizvajalca.

62. Ta nikalni odgovor na drugo vprašanje za predhodno odločanje iz istih razlogov nakazuje na to, da je tudi odgovor na tretje vprašanje za predhodno odločanje nikalen. Ker postopka, ki je bil zmotno uveden zoper drugo podjetje kot proizvajalca, ni mogoče opredeliti za „sodni postopek zoper proizvajalca“, ne pride do pretrganja zastaranja v smislu člena 11 Direktive 85/374, pravice v razmerju do dejanskega proizvajalca – če zoper njega ni bil uveden ločen postopek – pa prenehajo po poteku desetletnega zastaralnega roka. Glede na to ni mogoče, da bi se proizvajalca nato na podlagi subjektivne spremembe tožbe kot toženo stranko vključilo v postopek, ki že teče in v katerem se pravice, ki so medtem prenehale, sodno uveljavljajo zoper neko drugo podjetje. Sicer bi se sodni postopek zoper drugo podjetje kot proizvajalca *de facto* štel za postopek zoper dejanskega proizvajalca, kar je Sodišče izključilo z odgovorom na drugo vprašanje za predhodno odločanje.

B – *Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo House of Lords*

1. Uvodne opombe

63. House of Lords se s predlogom za sprejetje predhodne odločbe z dne 11. junija 2008 na Sodišče v bistvu obrača zaradi ponovne presoje vprašanja, ali je subjektivna sprememba tožbe pod pogoji, kot so tisti iz postopka v glavni stvari, združljiva z Direktivo 85/374. House of Lords je pri opredelitvi tega vprašanja za predhodno odločanje izhajalo iz domneve, da dobavitelja – družbo APMSD – zoper katerega je bila v postopku v glavni stvari prvotno vložena tožba, ni mogoče šteti za proizvajalca v smislu člena 3 Direktive 85/374 in da je bil predlog za subjektivno spremembo tožbe vložen šele po poteku desetletnega zastaralnega roka iz člena 11 direktive.

64. Družba APSA pa je navedla, da v postopku v glavni stvari še ni dokončno razjasnjeno, ali je mogoče družbo APMSD šteti za proizvajalca v smislu člena 3 Direktive 85/374. Prav tako še ni bilo odločeno, ali je bila tožba zoper družbo APSA z dne 16. oktobra 2002 vložena pred potekom desetletnega roka iz člena 11 direktive ali ne. Predvsem Komisija, ki se sklicuje na podatke, vsebovane v spisu, v zvezi s tem navaja, da je treba družbo APMSD šteti za proizvajalca v smislu člena 3 direktive in da je treba vprašanje za predhodno odločanje ustrezno preoblikovati.

65. Čeprav Sodišče ni pristojno, da samo presoja dejansko stanje iz spora o glavni stvari, lahko vseeno predložitvenemu sodišču glede na posebnosti tega dejanskega stanja da vse koristne napotke, ki mu bodo olajšali rešitev spora o glavni stvari.

66. Glede na navedeno bom najprej analizirala vprašanje za predhodno odločanje, kot ga je opredelilo House of Lords. Nato bom presojala premisi, iz katerih je izhajalo House of Lords, in obravnavala njune možne posledice za odgovor na vprašanje za predhodno odločanje.

2. Nemožnost subjektivne spremembe tožbe v breme proizvajalca po poteku zastaralnega roka iz člena 11 Direktive 85/374

67. Osrednje vprašanje, na katero je treba odgovoriti v okviru predloga za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo House of Lords, je, ali in pod katerimi pogoji lahko nacionalno pravo oškodovancu prizna možnost, da po poteku zastaralnega roka, določenega v členu 11 Direktive 85/374, proizvajalca kot toženo stranko vključi v postopek, ki je bil pred potekom zastaralnega roka zmotno uveden zoper dobavitelja, da bi tako zoper proizvajalca sodno uveljavljal pravice, ki jih ima po direktivi.

68. Menim, da taka subjektivna sprememba tožbe v breme proizvajalca, ki je zaradi poteka desetletnega zastaralnega roka oproščen odgovornosti, ni združljiva z Direktivo 85/374.

69. Najprej je treba opozoriti, da je v skladu z ustaljeno sodno prakso cilj Direktive 85/374 doseči popolno uskladitev zakonskih in drugih predpisov držav članic. Diskrecijska pravica, ki jo imajo države članice pri urejanju odgovornosti za proizvode z napako, je v celoti določena s samo Direktivo 85/374 in jo je treba izpeljati iz njenega besedila, cilja in sistematike. [24]

70. Prav tako je Sodišče v ustaljeni sodni praksi presodilo, da se člena 13 Direktive 85/374, v skladu s katerim ta direktiva ne vpliva na pravice, ki jih lahko ima oškodovanec na podlagi predpisov o pogodbeni ali nepogodbeni odgovornosti ali na podlagi posebnega sistema odgovornosti, ki obstaja ob uradnem sporočilu te direktive, ne sme

24 – Sodbe z dne 4. junija 2009 v zadevi Moteurs Leroy Somer (C-285/08, ZOdl., str. I-4733, točki 20 in 21); z dne 10. januarja 2006 v zadevi Skov Æg (C-402/03, ZOdl., str. I-199, točki 22 in 23); z dne 25. aprila 2002 v zadevi Komisija proti Franciji (C-52/00, Recueil, str. I-3827, točki 16 in 24); z dne 25. aprila 2002 v zadevi Komisija proti Grčiji (C-154/00, Recueil, str. I-3879, točki 12 in 20) in z dne 25. aprila 2002 v zadevi González Sánchez (C-183/00, Recueil, str. I-3901, točka 25).

razlagati tako, da državam članicam pušča možnost ohranitve splošne ureditve odgovornosti za proizvode z napako, ki bi odstopala od ureditve omenjene direktive. [25]

71. Glede na te zahteve Direktiva 85/374 ne določa le spodnje, ampak tudi zgornjo mejo nekrivdne odgovornosti proizvajalca za proizvode, [26] pri čemer je treba določbo o zastaranju iz člena 11 nesporno šteti za določbo, ki ureja časovno zgornjo mejo odgovornosti.

72. Razlaga člena 11 Direktive 85/374 glede na besedilo in sistematiko, ki se nanaša na stavke, v tej zvezi nedvoumno pokaže, da pravice, ki jih ima oškodovanec po tej direktivi nasproti zadevnemu proizvajalcu, v celoti prenehajo po poteku tam določenega desetletnega roka. Jezikovne različice te določbe prenehanje pravic med drugim opisujejo s pojmi „prenehajo“, „erlöschen“, „shall be extinguished“, „s'éteignent“, „se extinguirán“, „si estinguono“, „komen te vervallen“. Besedilo te določbe torej ne vsebuje nikakršnega indica za domnevo, da lahko pravice po tej direktivi po prenehanju iz kakršnega koli razloga oživijo.

73. Razlaga, da potek zastaralnega roka iz člena 11 Direktive 85/374 povzroči nepreklicno prenehanje pravic, ki jih ima oškodovanec po tej direktivi v razmerju do proizvajalca, ki je oproščen odgovornosti, poleg tega ustreza sodni praksi Sodišča glede ciljev, ki jih ima direktiva.

74. Sodišče je v ustaljeni sodni praksi s sklicevanjem na prvo uvodno izjavo Direktive 85/374 presodilo, da namen te direktive ni le izognitev razlikam na področju varstva potrošnikov, temveč tudi zagotavljanje neizkrivljene konkurence med gospodarskimi subjekti in spodbujanje prostega pretoka blaga. [27]

75. Varstvo potrošnikov glede na vzporednost teh treh ciljev urejanja v okviru Direktive

25 – V opombi 24 navedene sodbe Moteurs Leroy Somer (točka 22), Skov Æg (točka 39), Komisija proti Franciji (točka 21), Komisija proti Grčiji (točka 17) in González Sánchez (točka 30).

26 – Direktiva 85/374 pa ne izključuje uporabe odstopajočih nacionalnih določb o pogodbeni in nepogodbeni odgovornosti, če te temeljijo na drugih podlagah. Glej Magnus, U., „Die Produkthaftung des Zwischenhändlers vor dem EuGH“, *GPR* 2006, str. 121, 123, ki v tej zvezi ustrezno poudarja, da direktiva ne ureja celotnega sklopa odgovornosti za proizvode, ampak da le delno ureja ta problem – kjer pa gre za popolno uskladitev – prek instituta nekrivdne odgovornosti.

27 – V opombi 24 navedene sodbe Moteurs Leroy Somer (točka 29), Komisija proti Franciji (točka 17), Komisija proti Grčiji (točka 13) in González Sánchez (točka 26).

85/374 nima nikakršne prednosti v razmerju do drugih dveh ciljev urejanja, [28] s čimer se ta direktiva razlikuje od mnogih drugih, ki zadevajo potrošnike. [29] Cilj Direktive 85/374 je pravična razdelitev tveganja med oškodovancem in proizvajalcem, kar je med drugim izrecno potrjeno v sedmi uvodni izjavi. [30]

76. Glede na navedeno je Sodišče v ustaljeni sodni praksi presodilo, da so nacionalne določbe o varstvu potrošnikov, ki presegajo zahteve iz Direktive 85/374, zaradi popolne uskladitve v nasprotju z direktivo. [31]

77. Kot sem že navedla, je cilj desetletnega zastaralnega roka iz člena 11 Direktive 85/374 v zvezi s tem to, da se proizvajalcem za njihovo nekrivdno odgovornost zagotovi fiksen končni datum. S tem se ne omeji zgolj dodatna obremenitev proizvajalcev, ampak se hkrati zagotovi, da je mogoče lažje zavarovati tveganje odgovornosti. [32]

78. Ta dva cilja je mogoče doseči le, če se za začetek in konec desetletnega roka uporab-

28 – Glej Schaub, R., „Abschied vom nationalen Produkthaftungsrecht? Anspruch und Wirklichkeit der EG-Produkthaftung", *ZEuP* 2003, str. 562 in 570; Schroeter, U., „Zur historischen Auslegung sekundären Gemeinschaftsrechts und deren Grenzen am Beispiel der Produkthaftungsrichtlinie", *ELR* 2006, str. 296, 297; Whittaker, S., „Form and Substance in the Harmonisation of Product Liability in Europe", *ZEuP* 2007, str. 858, 866; Bacache, M., „La loi n° 98-389 du 19 mai 1998, 10 ans après", *Resp. civ. et assur.* 2008, étude 7, točka 2.

29 – Sodišče je v sodbah Komisija proti Franciji (točka 18), Komisija proti Grčiji (točka 14) in González Sánchez (točka 27), navedenih v opombi 24, pravilno poudarilo, da nekatere direktive, ki zadevajo potrošnike, v tej zvezi izrecno določajo, da lahko države članice na področju, ki ga ureja direktiva, sprejmejo ali ohranijo v veljavi strožje predpise o varstvu potrošnikov in s tem zagotovijo višjo raven varstva potrošnikov. Glej člen 8 Direktive Sveta 90/314/EGS z dne 13. junija 1990 o paketnem potovanju, organiziranih počitnicah in izletih (UL L 158, str. 59), člen 8 Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL L 95, str. 29), člen 14 Direktive 97/7/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. maja 1997 o varstvu potrošnikov glede sklepanja pogodb pri prodaji na daljavo (UL L 144, str. 19) in člen 8(2) Direktive 1999/44/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. maja 1999 o nekaterih vidikih prodaje potrošniškega blaga in z njim povezanih garancij (UL L 171, str. 12).

30 – V sedmi uvodni izjavi Direktive 85/374 je navedeno, da pravična razdelitev tveganja med oškodovancem in proizvajalcem pomeni, da je proizvajalec lahko oproščen odgovornosti, če dokaže obstoj nekaterih razbremenilnih okoliščin.

31 – Temeljni sodbi sta v opombi 24 navedeni sodbi Komisija proti Franciji in Komisija proti Grčiji. Iz teh sodb izhaja, da je z direktivo v nasprotju: razširitev pojma škode zaradi neupoštevanja franšize v višini 500 EUR, določene v členu 9, prvi odstavek, (b) (sodbi Komisija proti Franciji, točka 26 in naslednje, in Komisija proti Grčiji, točka 34) neomejena uporaba odgovornosti proizvajalca za dobavitelja v razmerju do potrošnika (sodba Komisija proti Franciji, točka 36 in naslednje), določitev dodatnih pogojev dejanskega stanu v zvezi s primeri, ko proizvajalec v skladu s členom 7(d) in (e) ni odgovoren za škodo (sodba Komisija proti Franciji, točka 42 in naslednje). Iz poznejše sodne prakse izhaja, da je z direktivo v nasprotju: zakonska določba, v skladu s katero mora dobavitelj v razmerju do potrošnika odgovarjati kot proizvajalec (v opombi 24 navedena sodba Skov Æg, potrjena s sodbo z dne 5. julija 2007 v zadevi Komisija proti Danski, C-327/05, ZOdl., str. I-93), in omejitev možnosti, da se dobavitelja v skladu s členom 3(3) oprosti odgovornosti, na primere, v katerih proizvajalca ni mogoče identificirati (sodba z dne 14. marca 2006 v zadevi Komisija proti Franciji, C-177/04, ZOdl., str. I-2461).

32 – V zvezi s tem glej točko 47 in naslednje teh sklepnih predlogov.

ljajo enotna pravila na območju celotne Skupnosti. Glede na to se tek zastaralnega roka iz člena 11 Direktive 85/374 določi na podlagi objektivno ugotovljivih meril: rok teče od dneva, na katerega je proizvajalec dal proizvod v promet, in traja deset let. Zakonodajalec Skupnosti je poleg tega, zato da bi preprečil, da bi predpisi držav članic o zadržanju ali pretrganju zastaralnega roka pripeljali do različnih nacionalnih različic desetletnega roka, dokončno določil razloge za pretrganje zastaranja iz člena 11 tako, da ga lahko pretrga le sprožitev sodnega postopka zoper proizvajalca. Vložitev tožbe zoper drugo osebo kot proizvajalca torej ne povzroči pretrganja desetletnega roka. [33]

79. S sistematičnega vidika je ta dokončna ureditev razlogov za pretrganje zastaranja v skladu s členom 11 Direktive 85/374 zelo jasen indic za to, da pravic, ki izhajajo iz te direktive in ki so v skladu s členom 11 prenehale, ni več mogoče sodno uveljavljati, tudi ne na podlagi – v skladu z nacionalnim procesnim pravom dopustne – subjektivne spremembe tožbe v okviru postopka zoper dobavitelja, ki že teče. Če bi oškodovanec, čigar pravice so v razmerju do proizvajalca že prenehale, tega proizvajalca lahko kot toženo stranko vključil v neki drug postopek, v katerem uveljavlja enake pravice zoper dobavitelja, bi to na koncu pomenilo ustvaritev novega razloga za pretrganje zastaranja. V takem primeru bi namreč uvedba postopka zoper podjetje, ki je bilo zmotno označeno za proizvajalca, *de facto* lahko pretrgala zastaranje tudi v razmerju do proizvajalcev. S tem bi se časovna zgornja meja odgovornosti proizvajalcev iz člena 11 premaknila navzgor, kar je glede na popolno uskladitev tega področja, ki jo želi doseči Direktive 85/374, izključeno.

80. Glede na vse navedeno sklepam, da nacionalna ureditev, v skladu s katero lahko oškodovanec na podlagi subjektivne spremembe tožbe proizvajalca, ki je zaradi poteka zastaralnega roka iz člena 11 Direktive 85/374 oproščen odgovornosti v skladu s to direktivo, kot toženo stranko vključi v postopek, v katerem je pravice, ki jih ima po tej direktivi, zmotno, vendar pravočasno uveljavljal zoper neko drugo podjetje, ni združljiva z Direktivo 85/374.

33 – Generalni pravobranilec Geelhoed je v sklepnih predlogih v zadevi O'Byrne (navedena v opombi 3, točka 58) pravilno poudaril, da se v primeru, v katerem oškodovanec v zmoti začne postopek zoper osebo, ki ni proizvajalec v smislu člena 3, tek desetletnega roka ne pretrga. Glej tudi Taschner, H. C., Frietsch, E., *op. cit.* (opomba 17), člen 11 direktive, točka 8, ki opozarjata, da če se med postopkom izkaže, da je bil sodni postopek uveden zoper napačno osebo, zahtevek zoper dejanskega naslovnika zahtevka ugasne. Tako tudi Kullmann, H. J., *op. cit.* (opomba 19), str. 152.

3. Analiza premis vprašanja, ki ga je v predhodno odločanje predložilo House of Lords, in njunih posledic za uporabo Direktive 85/374

a) Zastaranje v skladu s členom 11 Direktive 85/374 in subjektivna sprememba tožbe pred potekom tega zastaralnega roka

81. Kot sem že navedla, družba APSA trdi, da v postopku v glavni stvari še ni bilo odločeno, ali držita domnevi, na katerih temelji predlog za sprejetje predhodne odločbe, da družba APMSD ni proizvajalec v smislu člena 3 Direktive 85/374 in da je bila tožba zoper družbo APSA prvič vložena šele po poteku desetletnega zastaralnega roka. Poleg tega se Komisija jasno nagiba k stališču, da je treba družbo APMSD v skladu s členom 3(3) šteti za proizvajalca, zato predlaga, naj se vprašanje za predhodno odločanje preoblikuje ob upoštevanju te okoliščine.

i) Tek zastaralnega roka v skladu s členom 11 Direktive 85/374 v primeru, kot je ta iz postopka v glavni stvari

83. Pravice, ki jih ima oškodovanec po Direktivi 85/374, v skladu s členom 11 te direktive prenehajo po poteku desetih let od dneva, na katerega je dal proizvajalec proizvod v promet.

82. Ker lahko Sodišče predložitvenemu sodišču da vse koristne napotke, ki mu bodo olajšali rešitev spora o glavni stvari, bom natančno preučila temeljni domnevi House of Lords in pri tem pojasnila, kako je praviloma treba določiti tek zastaralnega roka iz člena 11 Direktive 85/374 v takem primeru, kot je tu obravnavani postopek v glavni stvari, in kako je treba razlagati subjektivno spremembo tožbe v breme proizvajalca glede na direktivo, če je bil predlog za subjektivno spremembo tožbe vložen pred potekom zastaralnega roka. Nato bom preučila, kakšne bi lahko bile posledice opredelitve dobavitelja, kot je družba APMSD, kot proizvajalca v smislu člena 3 Direktive 85/374 v primeru, kakršen je ta iz postopka v glavni stvari.

84. Vprašanje določitve točnega trenutka, v katerem je bil proizvod dan v promet, je bilo Sodišču že predloženo s prvim predlogom za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo High Court of Justice, in nanj nedvoumno odgovorjeno v sodbi O'Byrne.

85. Sodišče je razsodilo, da je proizvod dan v promet šele takrat, ko pride iz postopka izdelave proizvajalca in vstopi v postopek

trženja, v katerem je v določeni obliki ponujen javnosti, da ga uporabi ali potroši. [34] V tem okviru izročitev proizvoda hčerinski družbi, ki formalno sodi k prodajni verigi, ne šteje za dajanje proizvoda v promet, če ta izročitev pomeni zgolj transakcijo znotraj skupine, ne da bi proizvajalec s tem izgubil nadzor nad proizvodom. [35]

86. Če bodo nacionalna sodišča v postopku v glavni stvari na koncu potrdila, da sta družbi APSA in APMSD tako tesno povezani, da druga ni mogla samostojno odločati o svojem ravnanju v zvezi z zadevnim cepivom, bi veljalo, da je bilo cepivo, dostavljeno družbi APMSD, dano v promet šele takrat, ko ga je ta prodala tretji osebi.

87. V zvezi s tem je iz predloga za sprejetje predhodne odločbe razvidno, da je bil datum, ko je družba APSA cepivo poslala družbi APMSD, v postopku v glavni stvari zelo natančno določen. Cepivo je bilo poslano 18. septembra 1992, družba APMSD pa ga je prejela 22. septembra 1992. Točni trenutek, ko je družba APMSD cepivo odsvojila ministrstvu za zdravje, pa nasprotno ni znan. Po navedbah predložitvenega sodišča se je ta odsvojitev „verjetno [zgodila] med koncem septembra 1992 in začetkom oktobra 1992“. Nasprotna stranka v pritožbenem postopku v glavni stvari je bila s tem cepivom na koncu cepljena 3. novembra 1992.

88. Nasprotna stranka v pritožbenem postopku je 16. oktobra 2002 sprožila sodni postopek zoper družbo APSA zaradi uveljavljanja pravic, ki jih ima po Direktivi 85/374.

89. Če je desetletni zastaralni rok pri družbi APSA začel teči šele z izročitvijo cepiva ministrstvu za zdravje, bi bilo treba ugotoviti točni trenutek, ko je družba APMSD cepivo odsvojila ministrstvu za zdravje, da bi se lahko določil začetek teka tega zastaralnega roka. Ne glede na vprašanje, ali ob tej hipotezi teka zastaralnega roka zoper družbo APSA ni pravočasno pretrgala že vložitev tožbe zoper družbo APMSD, [36] bi bil sodni postopek zoper družbo APSA, začet 16. oktobra 2002, vsekakor uveden pred potekom desetletnega roka, če je bilo cepivo dano v promet šele z odsvojitvijo ministrstvu za zdravje 16. oktobra 1992 ali pozneje. [37]

34 – V opombi 3 navedena sodba O'Byrne, točka 32.

35 – Glej točko 39 in naslednje teh sklepnih predlogov.

36 – Glej točko 109 in naslednje teh sklepnih predlogov.

37 – Čeprav Direktiva 85/374 ne določa izrecno načina računanja rokov, mora – zaradi popolne uskladitve – tudi računanje rokov potekati enotno na ozemlju celotne Skupnosti. Pri tem se glede na namene te direktive zdi primerno, da se prevzame način računanja, ki ga določa več pravnih aktov Skupnosti, pri katerem se v skladu s pravilom *dies a quo non computatur in termino* v rok ne všteva dan, na katerega nastopi dejstvo, ki sproži tek roka (glej le člena 80 in 81 Poslovnika Sodišča). To predvsem zagotavlja, da lahko potrošnik v celoti izkoristi rok, ki mu pripada (glej sodbo z dne 15. januarja 1987 v zadevi Misset, 152/85, Recueil, str. 223, v zvezi s členoma 80 in 81 Poslovnika Sodišča). Rok iz člena 11 Direktive 85/374 torej načelno poteče z dnem, ki ima v desetem letu isto številko kot dan, na katerega je bil proizvod dan v promet.

90. Čeprav točnega trenutka odsvojitve cepiva ministrstvu za zdravje, ki je sprožila tek roka, ni več mogoče ugotoviti, ampak ga je zgolj mogoče umestiti v obdobje med 22. septembrom 1992 – ko je družba APMSD prejela cepivo – in 3. novembrom 1992 – ko je bila nasprotna stranka v pritožbenem postopku v glavni stvari cepljena – bi bil z uvedbo sodnega postopka zoper družbo APSA 16. oktobra 2002 tek zastaralnega roka vsekakor še pravočasno pretrgan. Če bi družba APSA uveljavljala ugovor zastaranja, bi morala dokazati tudi, kdaj je bilo cepivo dano v promet. [38] Če bi lahko družba APSA kot proizvajalec ta trenutek zgolj umestila v obdobje, ki se začne več kot deset let pred vložitvijo tožbe, konča pa manj kot deset let pred tem, družba APSA kot proizvajalec ne bi nosila zgolj dokaznega bremena, ampak tudi dokazno tveganje za določitev točnega trenutka začetka teka zastaralnega roka. [39] Če točnega trenutka, ko je bilo cepivo dano v promet, ne bi bilo mogoče ugotoviti, bi bil tudi ob taki hipotezi sodni postopek, uveden 16. oktobra 2002, vsekakor sprožen pravočasno in bi imel učinek pretrganja zastaranja zoper družbo APSA.

ii) Možnost subjektivne spremembe tožbe v breme proizvajalca pred potekom zastaralnega roka iz člena 11 Direktive 85/374

91. Direktiva 85/374 ne določa, katera pravila procesnega prava je treba uporabiti, če želi oškodovanec svoje pravice, ki jih ima po tej direktivi, uveljavljati zoper proizvajalca. Če nacionalno procesno pravo določa možnost, da se tožena stranka v okviru postopka, ki že teče, zamenja z drugo toženo stranko in se s tem pravice pred sodiščem uveljavljajo zoper novo toženo stranko, je treba tako subjektivno spremembo tožbe načelno šteti za dopustno obliko vložitve tožbe zoper proizvajalca.

92. Dokler torej zastaralni rok iz člena 11 Direktive 85/374 ne poteče, se lahko proizvajalca v okviru subjektivne spremembe tožbe – dopustne v skladu z nacionalnim procesnim pravom – kot toženo stranko vključi v drug postopek, v katerem so se odškodninski zahtevki, povezani z odgovornostjo za proizvode, zmotno uveljavljali zoper neko drugo podjetje.

38 – Glej Taschner, H. C., Frietsch, E., *op. cit.* (opomba 17), člen 11 direktive, točka 4; Dommering-van Rongen, L., *op. cit.* (opomba 13), str. 173.

39 – Glej Schmidt-Salzer, J., *Kommentar EG-Richtlinie Produkthaftung*, zvezek 1, Heidelberg 1986, člen 11, točka 14; Borghetti, J.-S., *op. cit.* (opomba 15), točka 512, str. 492, predvsem opomba 271; Graf von Westphalen, F., *op. cit.* (opomba 13), člen 79, točka 17.

93. To mora veljati tudi, če je oškodovanec zastaralni rok iz člena 11 Direktive 85/374 pretrgal z ločeno vložitvijo tožbe zoper proizvajalca. Ker učinek tega pretrganja zastaranja presega konkretni postopek, bi bilo z Direktivo 85/374 združljivo, če bi se proizvajalca neposredno po prvem postopku na podlagi subjektivne spremembe tožbe – dopustne v skladu z nacionalnim pravom – kot toženo stranko lahko vključilo v drug postopek, v katerem so se iste pravice zmotno uveljavljale zoper neko drugo podjetje.

b) Posledice opredelitve dobavitelja kot proizvajalca v smislu člena 3 Direktive 85/374

94. Iz navedb strank in podatkov iz spisa je razvidno, da nacionalna sodišča v postopku v glavni stvari še niso odločila, ali je mogoče družbo APMSD šteti za proizvajalca v smislu člena 3 Direktive 85/374. V nadaljevanju bom glede na to obravnavala pogoje in posledice opredelitve dobavitelja, kot je družba APMSD, kot proizvajalca v smislu odstavka 1, prvi del stavka, oziroma odstavka 3 člena 3 direktive.

i) Opredelitev dobavitelja kot proizvajalca v smislu odstavka 1, prvi del stavka, oziroma odstavka 3 člena 3 Direktive 85/374

95. V skladu s funkcionalno razlago pojma proizvajalca, na kateri temelji sodba O'Byrne, subjekt, ki prodaja proizvod, spada pod pojem proizvajalca *stricto sensu* v smislu odstavka 1, prvi del stavka, člena 3 Direktive 85/374, če sta proizvajalec in dobavitelj tako tesno povezana, da proizvajalec po izročitvi proizvoda dobavitelju *de facto* obdrži nadzor nad izročenim proizvodom.[40] Če bodo nacionalna sodišča v postopku v glavni stvari na koncu pritrdila taki tesni zvezi, bo torej treba družbo APMSD skupaj z družbo APSA šteti za proizvajalca v smislu odstavka 1, prvi del stavka, člena 3 Direktive 85/374.

96. Poleg tega se v skladu z odstavkom 3 člena 3 Direktive 85/374 vsak dobavitelj proizvoda šteje za proizvajalca, če proizvajalca ni mogoče identificirati in če dobavitelj v razumnem času ne obvesti oškodovanca o identiteti proizvajalca ali osebe, ki mu je proizvod dobavila.

97. Opredelitev dobavitelja kot proizvajalca v smislu odstavka 3 člena 3 Direktive 85/374

40 – Glej točko 39 in naslednje teh sklepnih predlogov.

pride torej v poštev v tistih primerih, v katerih oškodovanec ne more identificirati proizvajalca v smislu odstavka 1 tega člena. Glede na jasno besedilo te določbe pa ne zadostuje zgolj nevednost glede identitete proizvajalca. Oškodovanec mora poleg tega dokazati, da proizvajalca ne more identificirati. [41] Direktiva ne določa, iz katerega razloga je oškodovancu nepoznana identiteta proizvajalca, tako da je presoja tega, ali je bilo identiteto proizvajalca proizvoda glede na konkretne okoliščine primera mogoče ugotoviti ali ne, stvar nacionalnih sodišč. [42]

98. Uporaba odstavka 3 člena 3 Direktive 85/374 tudi predpostavlja, da dobavitelj ni v razumnem času obvestil oškodovanca o identiteti proizvajalca ali osebe, ki mu je proizvod dobavila. Čeprav direktiva ne določa nobenih drugih podatkov za računanje roka za odgovor, ki ga mora upoštevati dobavitelj, je treba izhajati iz tega, da ta rok začne teči takrat, ko začne oškodovanec zoper dobavitelja uveljavljati pravice, ki jih ima po direktivi. Zato da dobavitelj ne bi mogel z zavlačevanjem navedbe identitete proizvajalca oškodovancu otežiti uveljavljanja pravic nasproti proizvajalcu ali mu to – zaradi poteka desetletnega zastaralnega roka – celo popolnoma onemogočiti, je treba izhajati iz tega, da rok za odgovor, v katerem je treba navesti proizvajalca ali lastnega dobavitelja, začne teči najpozneje takrat, ko je oškodovanec z uporabo pravil o odgovornosti za proizvode od dobavitelja uradno zahteval odškodnino, in sicer s pisnim opominom ali pa z uvedbo sodnega postopka. Pri tem rok začne teči le, če je zahtevek glede na proizvod zadosti individualiziran.

99. V skladu z odstavkom 3 člena 3 Direktive 85/374 lahko dobavitelj prepreči, da bi se ga štelo za proizvajalca, le z navedbo proizvajalca ali lastnega dobavitelja. Če dobavitelj pozna identiteto proizvajalca ali lastnega dobavitelja, za oprostitev odgovornosti ne zadostuje navedba, da sam ni proizvajalec. Dobavitelj mora namreč tudi brez zadevnega poziva oškodovanca v razumnem roku dati vse potrebne podatke. [43]

41 – Glej le Dommering-van Rongen, L., *op. cit.* (opomba 13), str. 92 in 93.

42 – Praviloma bo pri tem šlo za neoznačene proizvode ali za proizvode brez spremljevalnih podatkov na embalaži ali v navodilih za uporabo; glej Taschner, H. C., Frietsch, E., *op. cit.* (opomba 17), člen 3 direktive, točka 24.

43 – Glej Taschner, H. C., Frietsch, E., *op. cit.* (opomba 17), člen 3 direktive, točka 28; Dommering-van Rongen, L., *op. cit.* (opomba 41), str. 93. V zvezi s tem so problematične nacionalne določbe o prenosu, ki predpisujejo poziv za navedbo proizvajalca ali lastnega dobavitelja, tako na primer člen 4(3) nemškega Produkthaftungsgesetz (zakon o odgovornosti za proizvode; enomesečni rok za odgovor od poziva za navedbo); oddelek 2(3) angleškega Consumer Protection Act 1987 (razumni rok za odgovor od poziva za navedbo); oddelek 2(3) irskega Liability For Defective Products Act 1991 (zakon o odgovornosti za proizvode z napako; razumni rok za odgovor od poziva za navedbo). Glej Hodges, C., „Product liability of suppliers: the notification trap", *ELRev* 2002, 27(6), str. 758, 764.

ii) Posledice opredelitve dobavitelja za proizvajalca v smislu odstavka 1, prvi del stavka, oziroma odstavka 3 člena 3 Direktive 85/374

100. Če bodo nacionalna sodišča v postopku v glavni stvari na koncu prišla do sklepa, da bi bilo treba družbo APMSD šteti za proizvajalca v smislu odstavka 1, prvi del stavka, ali odstavka 3 člena 3 Direktive 85/374, bi družba APMSD v skladu z določbami te direktive kot proizvajalec odgovarjala za škodo, ki je nastala zaradi napake v cepivu.

101. Glede na dejstvo, da je oškodovanec v postopku v glavni stvari svoje pravice, ki zadevajo odgovornost za proizvode, zoper družbo APMSD sodno uveljavljal že 2. novembra 2000 in da je bila njegova obrazložitev tožbe vročena 1. avgusta 2001, bi bil zastaralni rok iz člena 11 Direktive 85/374 v razmerju do družbe APMSD pravočasno pretrgan.

102. Poleg tega taka opredelitev družbe APMSD za proizvajalca ne bi izključevala dodatne vložitve tožbe zoper družbo APSA. Člen 5 direktive za primere, v katerih se pravice po tej direktivi uveljavljajo zoper več proizvajalcev, izrecno določa solidarno odgovornost teh proizvajalcev v razmerju do oškodovanca, brez poseganja v določbe nacionalnega prava v zvezi z regresno pravico med proizvajalci.

103. Pri tem pa bi bilo treba upoštevati, da vložitev tožbe zoper enega od več proizvajalcev v smislu člena 3 Direktive 85/374 tek zastaralnega roka iz člena 11 te direktive načelno pretrga le v razmerju do toženega proizvajalca. Kljub temu pa se tudi v tem pravnem kontekstu zastaranja ne smejo spregledati posledice funkcionalne razlage pojma proizvajalca v smislu odstavka 1, prvi del stavka, člena 3 Direktive 85/374. [44]

104. Čeprav glede na sistematiko direktive vsi proizvajalci, udeleženi v postopku izdelave, nasproti potrošniku odgovarjajo solidarno, če je imel končni proizvod napake, je treba zastaralni rok iz člena 11 Direktive 85/374 načelno ločeno določiti za vsakega udeleženega proizvajalca.

105. Komisija v pisnih stališčih predlaga drugačno vrednotenje, po katerem bi vložitev tožbe zoper dobavitelja, ki se v smislu odstavka 3 člena 3 Direktive 85/374 šteje za proizvajalca, lahko pretrgala tek zastaralnega roka iz člena 11 v razmerju do proizvajalca v smislu odstavka 1, prvi del stavka, člena 3. Taka razlaga pa na koncu povzroči, da bi vložitev tožbe zoper proizvajalca v smislu člena 3 pretrgala tek desetletnega zastaralnega roka zoper vse druge proizvajalce v smislu

44 – Glej točko 109 in naslednje teh sklepnih predlogov.

člena 3. Tako izhodišče nasprotuje ciljem Direktive 85/374 in ne upošteva sodne prakse Sodišča, Komisija pa ga je po poizvedovanju na obravnavi tudi relativirala.

106. Najprej je treba opozoriti, da je Sodišče v sodbi O'Byrne pri razlagi dajanja v promet – ki sproži zastaralni rok – izhajalo iz postopka izdelave specifičnega proizvoda konkretnega proizvajalca. Glede na to proizvajalec sestavnega dela ali dobavitelj, ki ga je treba šteti za proizvajalca (sestavnega dela), ki svoj sestavni del odsvoji proizvajalcu naslednjega sestavnega dela ali končnemu proizvajalcu, le-tega praviloma da v promet, tako da njegov zastaralni rok v skladu s členom 11 direktive začne teči takrat. [45] Če je v verigo ustvarjanja dodatne vrednosti vključenih več proizvajalcev ali dobaviteljev, ki jih je treba šteti za proizvajalce, je torej treba začetek teka zastaralnega roka ločeno določiti za vsakega proizvajalca. Če bi zdaj sodni postopek zoper proizvajalca ali dobavitelja, ki ga je treba šteti za proizvajalca, pretrgal tek zastaralnega roka v razmerju do vseh drugih udeleženih proizvajalcev ali dobaviteljev, ki jih je treba šteti za proizvajalce, in sicer ne glede na to, ali bi ti bili kadarkoli vključeni v postopek in ali bi sploh vedeli zanj, bi bilo to le težko združljivo z izhodiščem konkretizirane posamične obravnave iz sodbe O'Byrne.

107. Poleg tega je treba spomniti, da je načeloma cilj desetletnega zastaralnega roka iz člena 11 Direktive 85/374 proizvajalcem zagotoviti fiksen končni datum njihove nekrivdne odgovornosti. [46] Ta časovna omejitev odgovornosti temelji tudi na dokazno-tehničnih preudarkih, kajti razloga za izključitev odgovornosti končnega proizvajalca oziroma proizvajalca sestavnega dela, določena v členu 7(e) (tveganje razvoja) in (f) (sestavni del brez napake), zahtevata dokaz, ki zadeva stanje proizvoda, ko je dan v promet. Ker proizvajalci ne nosijo le dokaznega bremena, ampak tudi dokazno tveganje, medtem ko je s potekom časa ta razbremenilni dokaz čedalje težje predložiti, bi bilo v nasprotju z izravnavo interesov, ki jo določa Direktiva 85/374, če bi se desetletni zastaralni rok vseh proizvajalcev, udeleženih v verigi ustvarjanja dodatne vrednosti, lahko pretrgal z vložitvijo tožbe zoper drugega proizvajalca ali dobavitelja, ki ga je treba šteti za proizvajalca, in torej brez njihove vednosti, zlasti ker so taki postopki lahko še posebno dolgotrajni.

108. Menim torej, da pravočasna vložitev tožbe zoper dobavitelja niti tedaj ne more povzročiti pretrganja zastaranja v razmerju do proizvajalca v smislu odstavka 1 člena 3 direktive, če bi bilo treba dobavitelja v skladu z mnenjem nacionalnih sodišč šteti za proizvajalca v smislu odstavka 3 tega člena.

45 – V zvezi s tem glej Graf von Westphalen, F., *op. cit.* (opomba 13), člen 79, točka 18; Kullmann, H. J., *op. cit.* (opomba 19), str. 151; Wuyts, D., *op. cit.* (opomba 17), točka 41; Dommering-van Rongen, L., *op. cit.* (opomba 13), str. 173 in 174; van Empel, M., Ritsema, H. A., *op. cit.* (opomba 17), str. 83.

46 – V zvezi s tem glej točko 47 in naslednje teh sklepnih predlogov.

109. Če bodo nacionalna sodišča v postopku v glavni stvari nasprotno prišla do sklepa, da je treba dobavitelja, kot je družba APMSD, zaradi vključenosti v postopek izdelave družbe APSA skupaj s to opredeliti za proizvajalca v smislu odstavka 1, prvi del stavka, člena 3 Direktive 85/374, bi pravočasna vložitev tožbe zoper družbo APMSD v razmerju do družbe APSA vsekakor učinkovala tako, da bi pretrgala zastaranje.

110. Za to hipotezo je odločilna okoliščina, da je treba dobavitelja, ki je zadosti vključen v postopek izdelave proizvajalca, skupaj z njim opredeliti za proizvajalca v smislu odstavka 1, prvi del stavka, člena 3 direktive. Ker je treba ta dva subjekta glede na funkcionalno razlago pojma proizvajalca šteti za proizvajalca v smislu odstavka 1, prvi del stavka, člena 3 mora tudi zastaralni rok za oba subjekta potekati enako.

111. Glede na to je Sodišče v sodbi O'Byrne po skrbnem tehtanju interesov potrošnikov in proizvajalcev začetek teka desetletnega zastaralnega roka iz člena 11 Direktive 85/374 za proizvajalca *stricto sensu* in dobavitelja, vključenega v njegov postopek izdelave, sinhroniziralo tako, da je izhajalo iz tega, kdaj ta dobavitelj proizvod da v promet. Glede na enako tehtanje interesov mora biti tudi potek tega zastaralnega roka določen enotno.

112. Ker se tek zastaralnega roka v skladu s členom 11 direktive pretrga le s sprožitvijo sodnega postopka, enotna določitev zastaralnega roka za proizvajalca in dobavitelja, ki se v smislu odstavka 1, prvi del stavka, člena 3 skupaj štejeta za proizvajalca, predpostavlja, da uvedba sodnega postopka zoper dobavitelja ne pretrga le teka desetletnega zastaralnega roka v razmerju do tega dobavitelja, ampak tudi v razmerju do proizvajalca, v katerega postopek izdelave je vključen ta dobavitelj.

113. Glede na vse navedeno sklepam, da opredelitev dobavitelja nekega proizvoda kot njegovega proizvajalca – o čemer presojajo nacionalna sodišča – povzroči, da je ta dobavitelj v skladu s členom 1 direktive odgovoren za škodo, ki jo povzroči napaka na proizvodu, ne glede na to, ali se šteje za proizvajalca v smislu odstavka 1 ali odstavka 3 člena 3 direktive. Opredelitev dobavitelja za proizvajalca v smislu člena 3(1), prvi del stavka, direktive poleg tega povzroči, da desetletni zastaralni rok proizvajalca, v katerega postopek izdelave je vključen dobavitelj, začne teči šele takrat, ko dobavitelj da proizvod v promet. Hkrati uvedba sodnega

postopka zoper tega dobavitelja v okviru te hipoteze pretrga tek zastaralnega roka iz člena 11 direktive tudi v razmerju do proizvajalca, v katerega postopek izdelave je vključen ta dobavitelj.

4. Povzetek

114. Glede na zgornje ugotovitve sklepam, da je subjektivna sprememba tožbe, ki je dopustna v skladu z nacionalnim procesnim pravom in na podlagi katere je proizvajalec kot tožena stranka vključen v postopek, ki zadeva uveljavljanje pravic iz Direktive 85/374, oblika vložitve tožbe zoper tega proizvajalca, ki je združljiva s to direktivo, pod pogojem, da ta proizvajalec ob vložitvi predloga za subjektivno spremembo tožbe zaradi poteka zastaralnega roka iz člena 11 direktive ni bil oproščen odgovornosti.

115. Če bodo nacionalna sodišča v postopku v glavni stvari v nadaljevanju sklenila, da je treba družbo APMSD šteti za proizvajalca v smislu odstavka 1, prvi del stavka, ali odstavka 3 člena 3 direktive, bi tudi družba APMSD v skladu s členom 1 Direktive 85/374 odgovarjala za škodo, ki jo je povzročila napaka na proizvodu. Opredelitev družbe APMSD za proizvajalca v smislu odstavka 1, prvi del stavka, člena 3 bi hkrati povzročila, da bi vložitev tožbe zoper družbo APMSD pretrgala tek zastaralnega roka iz člena 11 direktive tudi v razmerju do družbe APSA, v katere postopek izdelave bi bila vključena družba APMSD.

VII – Predlog

116. Glede na navedeno Sodišču predlagam, naj na vprašanje House of Lords odgovori:

Nacionalna ureditev, ki v okviru tožbe za uveljavljanje pravic iz Direktive Sveta 85/374/EGS z dne 25. julija 1985 o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi z odgovornostjo za proizvode z napako dopušča, da se toženi dobavitelj na

podlagi subjektivne spremembe tožbe nadomesti s proizvajalcem, je s to direktivo združljiva pod pogojem, da proizvajalec ob vložitvi predloga za subjektivno spremembo tožbe ni bil oproščen odgovornosti zaradi poteka zastaralnega roka iz člena 11 Direktive 85/374.

Dobavitelj, ki se v smislu člena 3 Direktive 85/374 šteje za proizvajalca, v skladu s členom 1 te direktive odgovarja za škodo, ki jo je povzročila napaka na proizvodu. Opredelitev dobavitelja za proizvajalca v smislu člena 3(1), prvi del stavka, Direktive 85/374 hkrati povzroči, da uvedba sodnega postopka zoper tega dobavitelja pretrga tek zastaralnega roka iz člena 11 Direktive 85/374 tudi v razmerju do proizvajalca, v katerega postopek izdelave je vključen ta dobavitelj.